

ÇOBAN YILDIZI

Nuri Pakdil Üzerine Yazılar

Ali Göçer

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ /	7
Bir Tarık Masalı /	11
İlk Karşılaşma /	13
Çobanyıldızı /	17
Süleymaniyede Bayram Sabahı /	32
Öncüleri Anlamak /	37
Bir Yılbaşı Gecesi /	42
Güneşe Göz Kırpmak /	45
‘Bizim de Günümüz Gelecek’ /	58
Nuri Pakdil’in Oyunlarında Trajik ve Reel Olanlar	
Ülküsel Olanın Çatışması /	61
Çin Ne Kadar Uzak /	69
Bakır Dönemi /	71
Bir Telefon /	74
Belge Oyununda Elma Sorunu /	77
Çalar Saat /	85
Mekânı Okuyan Adam /	90
İftar /	96
Derin Hafıza /	99
Heybeliada /	107
Nuri Pakdil’in Düşünce ve İnanç Dünyasında Mülkiyet, Sömürü ve Paylaşma Kavramları /	110
Pendik /	119
Kendi Gövdesinde At Koşturan Bir Şövalye /	121
“Yürünür, İstenirse, Sizi Kanatlandıran Bir Aşk Varsa” /	127
Kudüs’ü Düşünme Saati /	131
Sükût Dünyanın En Uzun Cümlesi /	134
Nuri Pakdil’in Gözünde Ankara /	137
Batı’ya Batı Notları’ndan Bakmak /	139

ÖNSÖZ

Nuri Pakdil düşüncesinin temel dinamiği şuradan başlar: Yaratıldığımızda hepimiz bir seçim yaptık. “Biz seni Tanrı’mız olarak kabul ediyoruz.” dedik. “Evet” demek varoluşumuzu belirleyen en temel seçimdi. O seçimi yaptığımız için insan olduk. İnsan, hayatının her evresinde seçim yapan bir varlıktır. Öyleyse varoluş, durağan değil dinamik bir eylemdir. Yaşam boyu yaptığımız seçim, o ilk seçimimizde bütüncül olarak dediğimiz “evet” merkezine uzaklık ya da yakınlığa göre anlam kazanır.

Oysa Nuri Pakdil dışarıdan bakıldığında karşı çıkış ve “hayır” odaklı bir insandır. Bu durum bir çelişki gibi gözükebilir, ne var ki, onda hayır, o ilk ‘evet’in yörüngesinden sapmış olan hayata karşı devrimci bir tavır alıştı.

İlk söz bir yemindi.

Bir sözleşmeydi.

Uygulama alanı yeryüzü, uygulama nedeni sınavdı. Sonuç: Tanrı tasavvuru.

Herkesin inandığı yönde kurguladığı bir Tanrı tasavvuru var. Nuri Pakdil için mutlak hakikat Kur’an’ın çizdiği çerçevedir. Tasavvur ettiği Tanrı ise Kur’an’ın tanımladığı Tanrı’dır. Kur’an hakikatini odak almaktan uzaklaşan insanın yörüngesi kaymışsa bu hayatı reddetmek gerekir. O, hiç şaşmaz, hiç bu çizgi dışına çıkmaz. Dosdoğru bir reddedicidir. Onun devrimciliği; hep reddetmesi, hep hayır demesi ve şakacı bir Müslüman olmaması, ciddi bir Müslüman olmayı öğütlemesi bundandır. Nuri Pakdil’de din soyut bir metafor değil aksine hayatın ta kendisidir.

Bu temel doğru üzerinde söz söylemiş olan Nuri Pakdil'in anlaşılması çok önemlidir. Nuri Pakdil üzerine yazdığım yazıları neden "Çoban Yıldızı" adı altında bir kitapta topladım? Onun tüm yönlerini geniş kapsamlı biçimde ele mi alıyor bu kitap? Denemelerini, şiirlerini, oyunlarını topluca bir değerlendirmeye mi tabi tutuyor? Hayır. Bu kitap, *Edebiyat*, *Yedi İklim* ve *Hece* dergilerinde ve sempozyumlarda tarafımdan yazılıp söylenenlerin derlemesidir. Nuri Pakdil'le ilgili bir çerçeve çizebilir, onun dünyasından ipuçları verebilir ama onun dünyasını bütüncül olarak tanıtmaya yetmez.

Çobanyıldızı, Nuri Pakdil'in İstanbul'a taşındığı zaman tavafuken oturduğu sokağın adıdır. *Çobanyıldızı*, aynı zamanda yıldız değil dünyadan izlenebilen en parlak gezegendir: Uydusu yoktur, o tektir.

Nuri Pakdil, 20. Yüzyıl ve 21. Yüzyılın en dikkate değer yazar, düşün adamı, devrimci ve eylemcilerinden biridir. Bu çalışma onun dünyasından izler taşıyor olabilir. Onun ideolojik, düşüncel ve estetik kodlarının çözümünde bazı işaretler sunabilir. İddiası da bu kadardır zaten.

Son yıllarda bir şehir efsanesi hâline dönüştürülerek popülerleştirilmeye, farkında olarak ya da olmadan âdeta tüketilmeye çalışılan insan oldu Nuri Pakdil. Bu çalışma usta yazar, usta devrimcinin ideolojik, düşünsel ve estetik kodlarının anlaşılmasında bir katkı sağlayabilir diye düşünüyorum. Çünkü Nuri Pakdil'in kimi eserlerine nüfuz etmek, onu gerçekte bütün olarak tanıyabilmek biraz da geçmişine tanıklık edebilmekle mümkündür.

Uzun zaman yakınında bulunmuş, aile çevresini ve çocukluğunun geçtiği ortamı tanımış, o dönemlerden birçok hikâye dinlemiş birisi olarak özellikle *Sükût Suretinde* kitabındaki ipuçlarını kendi yorumumla ve gözlemlerimle insanlara sunmak istemiştım; o çalışma bir kitapçık hâlinde *Sükût Suretinde Şerhi* adıyla yayımlandı.

Bu çalışma da, onun çeşitli kitaplarını farklı zamanlarda değerlendirdiğim yazılardan oluşuyor. Kimi yazıların yayımlanış tarihlerinin üzerinden 30 yılı aşkın zaman geçmiş olması-

na karşın yazılarda çok küçük dokunuşlar dışında değiştirme gereği duymadım. Nuri Pakdil'in düşüncesine, sanatına, eylem ve tavırlarına bugün de aynı yerden bakıyoruz. Bir yazarın yazılarını toplayıp kitap hâline dönüştürürken ya da kitabın ikinci ve daha sonraki baskılarını yaparken küçük dokunuşlar (yazım yanlışları, teknik hatalar vb.) dışında içeriğin değiştirilmesinden yana değilim. Aksi durumda kitabın her baskısında yeni ekleme ve değişikliklerin de yolu açılmış olur. Hatta yanlışıyla doğrusuyla yazarın geçmişten bugüne yazı serüvenini, bakış açısını da izlemiş oluruz. Öte yandan bunun, sözü edilen yazarın geçmişte nasıl yorumlandığının görülmesi açısından da önemli olduğunu düşünüyorum. Benim de bu yazılarda değiştirmek istediğim ya da bugün olsa şöyle derdim dediğim yerler oldu kuşkusuz. Ne var ki, değindiğim nedenlerden ötürü buna önce ben uymalıyım.

Yaşarken izdiham hâlinde imza kuyruklarına girerek kitaplarını alan insanlar gerçekten okuyucu olabilirse, umarım *Çoban Yıldızı* adlı bu çalışmam Nuri Pakdil'in düşünce dünyasının anlaşılması ve algılanmasında bir katkı sağlayabilir. Dramatik olan şudur; bu tür insanların zaman zaman popülizmin acımasız çarklarında öğütülüp tüketiliyor olması. Bu açıdan gerçek çalışmalara ihtiyaç var. Hüseyin Su, Âtîf Bedir, Arif Ay ve İrfan Çevik'in çalışmaları bu konuda Nuri Pakdil gerçeğine en yakından ışık tutan çalışmalar oldu. Âtîf Bedir'in *Direnîş Hattında Bir Devrimci* kitabı Pakdil'in yazı yaşamıyla özel yaşamının birlikte değerlendirildiği titiz bir çalışma oldu. Bu çalışmada Nuri Pakdil kişiliğini ve düşünce dünyasını besleyen kaynakları yalnızca onun yazdıklarından yola çıkarak değerlendirmiş Âtîf Bedir.

Bu tür değerlendirmeler mutlaka daha sonra da yapılacaktır, yapılmalıdır da.

Nuri Pakdil gibi iz bırakmış soy karakterli cins insanlar için fantastik hikâyeler uydurmada mahir bir toplumuz. Geleneksel yapımız ve sözel bir toplum oluşumuz yazıdan çok anlatılan menkıbelere daha çok itibar etmeye yatkındır. Bu yüzden, bu türden yaşanmışlıkları Nuri Pakdil'in yakınında bulunmuş, yaşa-

mına ya da yaşamının bir bölümüne tanıklık etmiş insanların birinci ağızdan aktarması önemlidir. Ne var ki, bunu da uçuk, gerçekliği olmayan menkıbelere dönüştürmemek gerek. Artistik hikâyeler yerine aynı zamanda düşünce dünyasını da açıklamaya hizmet edecek yaşanmışlıkları aktarmakta yarar var diye düşünüyorum.

Yazı kalıcıdır, bu doğru, ne var ki, en büyük kitap insanın gerçek yaşamıdır. Bu açıdan onunla uzun zaman yol arkadaşlığı yapmış, bir dönem aynı evi paylaşmış bir insan olarak Nuri Pakdil ile yaşadığımız kimi anıları değerlendirme yazılarının arasına serpiştirdim. Salt bir yaşantı aktarmak değil amacım: Yazarın yazdıklarının da önünü açmaya katkı sağlayacak, yazdıklarıyla yaşamının ve düşünce dünyasının paralelliklerini de ortaya koyacak yaşanmışlıklar olsun istedim.

Son cümle olarak şunu da vurgulamak isterim. 1970'lerin ünlü İtalyan Türkoloğu Prof. Anna Masala'nın Nuri Pakdil için söylediği kayda girmemiş bir sözü vardır:

“Nuri Pakdil'i Türk toplumu 2000 yılından sonra anlayacaktır.”

BİR TARIK MASALI

Nuri Pakdil'e

Karanlıktı hiç iz yoktu
Yusuf'un kuyuda çoğaldığı saatlerdi
Ve bir adam kentin kirli rahminde
Aynasını çoğaltıyordu durmadan
Yakın geçmişten uzak geleceğe
Belki de bir varoluş imgesiydi taradığı
Gördüm o gergin yayı, hamdolsun
Ayla güneş arasında
Söylenmeyen ritmi dokuyordu

Ey benzi uçuk adamlar
Siz hiç Tarık oldunuz mu?

Girsen odama çocuğum
Uykudan yeni kalkmış bebek yüzüyle
Desen ki anlat bana gece nedir
Nedir zamanın sırrı
Boşaltsam ruhuna bir Tarık masalı
Ve öpsem rüyalarından senin
Sabah vuruyor gönlüme Asyalım
Yarısı batık bir cümle gibi
Vardık kıyında durduk
Ey *kabusa beyaz bir su* oyan adam
Mağarada Ebubekir'e sınıdın bizi
Barikatlarda Ömer'e
Kendine saklı iç haritada yüzdük, hamdolsun

Ayı Anka kuşlarıyla soframıza taşıdın
Bereketin vaktine erdik
Ölümü gördük sağ salim, hamdolsun
Gecenin bu en ortasında
O vakur sevdayı okusak
Denize yaslanmış bir kitaptır
Duruşun, okusak
Çözeriz esrarını belki zamanın

Ey benzi uçuk adamlar
Siz hiç Tarık gördünüz mü?

İLK KARŞILAŞMA

Akay Yokuşuna yaklaştıkça heyecanım artıyor, kalbimin sesi kulaklarıma geliyordu. Salt bir dergi yöneticisi, salt bir yazarla ilk karşılaşma değildi beni böylesine heyecanlandıran. *Edebiyat* dergisiyle altı yıl önce tanışmıştım. Daha ortaokul ikinci sınıftaydım. Durmuş Ali Eker adında bir tarih öğretmenimiz vardı. İlginç bir kişiydi. Klasik öğretmenlerden farklı olduğu gibi yerleşik tarih bilgimizi de altüst eden, bize dayatılan millî eğitim müfredatının dışında başka bir tarihin olduğunu gösteren korkusuz bir adamdı. O zamanlar baştan sona yalan, abartılı ve dikte edilmiş bir tarih kitabı olan Emin Oktay tarihini okuyorduk. Yalanlarla birkaç kuşağın beynini afyonlayan Emin Oktay'ın tarihinden farklı bir açı sunuyordu bize Durmuş Ali Eker. Onun öğrettiği tarihi kafamıza yazacak ama yazılı ve sözlülerde Emin Oktay'ın yazdığı tarihi bilecektik. Çok tehlikeli bir noktada duruyordu öğretmenimiz. Biz bunu anladık ve onun sırlarını bilincimize sakladık. İşte bu tarih öğretmenimiz bir dergiden söz ediyordu bize. O dergiye abone olmamızı, o dergiye okumamızı, anlayamasak bile yeniden okumamızı öğütüyordu. Ben de öğretmenimizin önerisine uyup dergiye abone olmuşum. Adres olarak adımın altında öğretmen ibaresi vardı. Sanırım dergide adres yazan arkadaşlar yanlış yazmıştı. Bu yanlış o zaman hoşuma gidiyordu. Ortaokul ikinci sınıfta öğretmen olmuşum. Yetişkinlerin bile anlamadığı metinler ve şiirleri yeniden yeniden okuyordum. Anlamıyor olmamız o zamanlar kimilerinin 'uydurukça' dediği Türkçeyle yazılmış metinler, şiirler olmaları değildi.

Farklı bir üslup vardı bu yazılarda, şiirlerde. Neydi bu; bizim yabancıları olduğumuz kavramlarla geliyordu karşımıza. Sanat diyorlardı, edebiyat diyorlardı, toplumla iletişim biçimi olarak bunları seçiyorlardı. Emek, alın teri, batıcılık, yerli düşünce gibi yepyeni kavramlarla çıkıyorlardı karşımıza. Solcuların kullandığı bir dil kullanıyorlardı. Ben şunu anlıyordum bu durumdan; evet dili böyle ama bu adamlar solcu değil, bizden insanlar ama farklı bir bakış açıları var. Söyledikleri bizden, anlattıkları bizdendi. Bizi, uygarlığımızı, değerlerimizi, düşmanlarımızı gösteriyor, hangi yöntemle direnmemiz gerektiğini çağdaş bir söyleyişle sunuyorlardı bize. Anlamıyor ama farklılığı hissedebiliyordum.

15 yıl boyunca hiç kesmedim aboneliğimi ve dergiyi hep biriktirdim, hiç atmadım. Hep okuduğum ve giderek daha çok anlayıp sevdiğim derginin kaptan koltuğunda oturan herkesin Nuri abi diye saygı duyduğu ve hakkında çok şey anlattığı biriyle tanışacaktım birazdan. Bu adam bir büyük devrimci, ilke ve tavır adamıydı. Yıllarca arkadaşlar bunu anlatmıştı. Ayaklarım bir ileri doğru koşuyor sonra geri geri gidiyordu. Ya beklediğim gibi biri çıkmazsa. Ya beni iyi karşılamazsa, ya beni sorgular, hesaba çeker, haşlarsa. Tanışan arkadaşlar onun hakkında çok şey anlatmıştı. Kimi zaman öfkeli olduğunda bir cehennem gibi kükrediğini, kimi zaman da gülümseyip şakalaştığını, sevgi ve şefkatle sizi sarıp sarmaladığını anlatmışlardı. Hangi yüzüyle karşılaşacaktım. Bu koca soru kalbimi yoruyor heyecanımı bir kat daha artırıyor. Ankara'daki arkadaşlardan kim vardı yanımızda anımsamıyorum. Şaban Özdemir mi vardı Ali Ulvi Temel mi vardı, Arif Ay mı vardı yoksa biz Fuat Altınsoy'la ikimiz mi gidiyorduk? Anımsamıyorum. Ama büyük olasılıkla bu üç isimden biri vardı yanımızda.

Fuat Altınsoy'la birlikte kapıya kadar gelmiştik. Dışardan, camdan görüldüğü kadarıyla bizim gibi bir insan oturuyordu içerde. İrice bir masanın arkasındaydı. Karşısında büyük kahverengi deri koltuklar vardı.

Edebiyat'ın Akay yokuşundaki yönetim evine girdiğinizde iki tablo ile karşılaşsınız. Biri panoramik bir Kudüs fotoğrafı, bir

de Picasso'nun Guernica tablosu. Biri hüznü, ıssızlığı, ezilmişliği bağırır, biri vahşeti. İki tablo sanki iki dünyayı sembolize eder. Birinde inci gibi dizilmiş evleri, kırmızı kiremitleri ile yalnız, ıssız, hüznü bir Kudüs fotoğrafı ötekinde birbirini acımasızca boğazlayan, el ayak, başın acımasızca dağıldığı, kan gördükçe coşup saldıran insanın vahşi bir boğaya dönüştüğü bir vahşet tablosu. *Edebiyat*'ın yönetim evi bu iki tablo ile âdeta yeryüzünü özetleyip küçük bir büroya sığdırır.

Nuri Pakdil Cezayir sevgisiyle tüm Afrika'yı, Kudüs sevgisiyle de tüm mazlumları, tüm sömürülenleri, işgal edilenleri, özgürlüğü elinden alınanları sevmiş ve hep yanında olmuştur.

Bu iki tablonun önünde ordusunu yöneten bir general ciddiyetle duran bir adam vardır. Düşünen ortalama bir insan cüssesine sahip olmasına karşın tüm odayı dolduran duruşuyla bir Nuri Pakdil tablosu vardır. İşte bu *Edebiyat*'ın yönetim evindeki üçüncü tablodur. Onunla tanıştığım günden sonra fiziken orada olmasa da o masada oturan bir Nuri Pakdil tablosu belleğimde hep var olmuştur.

İçeri girdik.

Bu giriş, hiç çıkmamak için bir girişti.

Bu giriş, onun kızgın bir namlu gibi elinde tuttuğu silaha mermi yerleştirmeye talip olmaktı.

Bu giriş, anadan, babadan, eşten, evlattan daha önce bu davayı önceleyeceğini kabul edişti.

Bu giriş gemileri yakmaktı.

Bu giriş, varoluşumun bir anlamı olmalı ve ben bu anlamı onaylıyorum noktasına varıştı.

Selam verip kendimizi tanıttık.

"Efendim hoş geldiniz. Erzurum'daki arkadaşlar nasıl?" diye sordu önce. Sonra özel olarak Nazif Gürdoğan'ı, Beşir Atalay'ı, Cemil Cela'yı, Süleyman Acar'ı, İbrahim Gafarlı'yı sordu. Fuat'ın kendi içinde neler yaşadığını bilmiyorum ama ben Nuri Pakdil'in yüzünü mimiklerini inceliyordum. Zaman zaman gözünde izlediğim tik ona ayrı bir sevimlilik ama aynı zamanda ciddiyet ve farklılık kazandırıyordu. O konuşmadığı zaman biz

konuşmuyorduk. Zaten o yıllarda Nuri abinin yanında o konuşmadan konuşan, sorular sorabilen sadece Mustafa Sariçiçek vardı. Hem önündeki dosyaları inceliyor hem de ara ara bizimle konuşuyor, sorular soruyordu. Zaman zaman belki incelediği dosyalardan kaynaklı ya da aklından geçen bir şeye gülümsemediğini görebiliyordum. Büroya girdiğim ilk anlarda neredeyse hiçbir şey görememiştim heyecandan. Ama sis dağılmış, saygı duyduğum yazar ve devrimci bir adamla karşı karşıya oturuyordum. Çalışmalarımın neler olduğunu sordu. Bir süredir *Edebiyat* dergisinde şiirlerim yayımlanıyordu. Artık ben de bu derginin bir yazarıydım. Mutlaka düzyazı çalışması yapmamı salık verdi. Düzyazı şiirin de önünü açar dedi. Mutlaka özelde Dostoyevski, genelde Rus edebiyatını okumalısın diye öğütledi. Ben de daha sonra okul tatile girdiğinde memlekete gitmeyerek tek başıma bir evde kalıp yaz boyunca Rus klasiklerinin büyük çoğunluğunu okumuştum.

Epeyce sohbet ettik. İçerde başka arkadaşlar da vardı ama hiçbirinin yüzü yok belleğimde. Birer siluet gibi dergi katladıklarını, adres yazdıklarını, pul yapıştırdıklarını hâlâ görür gibiyim. Çünkü okulu bitirip Ankara'ya geldiğimde de aynı görevlerde ben de bulundum.

Sonrasını anımsamıyorum. O çıktı biz ofiste mi kaldık, birlikte mi çıktık yoksa biz bir süre sonra izin isteyip Fuat Altınsoy'la mı çıktık belleğimde bu konuda hiçbir iz yok. Ne var ki, Nuri abinin o karizmatik kişiliği, çarpıcı mimikleri ve insanı etkisi altına alan aurası karşısında kararlı bir iç dinginliği yakalamıştım. Ofisten çıktığımda teslim olmuşum.

Bağlandım.

ÇOBANYILDIZI

Yıl 1968: Fransa'da başlayan öğrenci hareketlerinin özgürlük, başkaldırı, değişim ve arayış eylemleri olarak tüm dünyada yankı bulduğu bir zamandır. Bu rüzgârın Türkiye'de de esintileri duyulmuştur o yıllarda. Üniversitelerdeki öğrenci eylemleri, toplumda birike birike taşınamayacak boyutlara ulaşan baskıya karşı duyulan tepkiler olmuştur bir bakıma. Yurdun çeşitli yerlerinde konuşmalar, toplantılar, yürüyüşler birbirini izlemeye başlamıştır. Bunlar, duyguları, düşünceleri uzun süre baskı altında kalmış bizim toplumumuzda yaşama anlam katan yeni heyecanlar, yeni tatlardı.

Ben daha 12 yaşında bir ortaokul öğrencisiydim o yıllarda. Bir yürüyüşte yumruğumu havaya kaldırıp 'Müslüman Türkiye' diye bağırarak yürüdüğümde; dedemin, babamın ve benim on yıllardır biriken acılarını tüm egemen güçlere karşı açıkça haykırarak biri olarak, sokaklarda muzaffer bir savaşçı gibi hissediyordum kendimi. O gün için bu tür toplantı ve yürüyüşlerde Marksist olmayanların dışında kalan hemen hemen herkes aynı çatı altında yürüyebiliyordu. Yurdun çeşitli yerlerinde komünizmle mücadele dernekleri vardı bu tür örgütlenmelere öncülük eden. Batı, kendi türevi olan bir sistemi korkuya dönüştürüp toplumumuzun belleğine o denli yerleştirmişti ki bir dudağı gökte bir dudağı yerde ve iri dişleriyle bizi parçalamaya hazırlanan bir canavardı: Komünizm. Savaşmalıydık canavarla. Batı, bu konuda bizi koruyacaktı. Batı, bizimleydi. Daha yakın zamanlara kadar geniş halk kitlelerinin zihninde komünizm denince oluşan tablo

şuydu; isteyen kişinin bir eve girip kapıya şapkasını asınca aile reisi kendi evine giremezdi. Aile kavramı yoktu. Oysa bugün baktığımızda Batı'da aile kavramı Sovyet Rusya'dan çok daha bozuk belki de. 23 Şubat 1993 tarihli *Milliyet*'teki bir haberde şöyle deniyordu: "Avrupa'da aile bitti. Bugün Almanya'da her üç kişiden biri yalnız yaşıyor. Her üç evlilikten biri boşanmayla sonuçlanıyor. 4 çocuktan biri annesiz ya da babasız büyüyor. 2050 yılında kentlerin tek kişilik dairelerden oluşan gökdelenlerle dolacağı, yuvaların yetersiz çocuk sayısı nedeniyle kapanacağı tahmin ediliyor." Bu gerçeği Batı her zaman görüyordu ama biz görmüyorduk. Bize sunulan ve resmî ideolojinin de desteklediği düşünce buydu. Varlığını sürdürebilmenin tek koşulu, halkın gücünü hedef saptırarak yapay düşmanlara yöneltmekten geçiyordu. Bugün de, 'Tarihin sonu ya da Postmodernizm' kavramlarıyla desteklenip yeni bir din gibi bize sunulmaya çalışılan liberalizm yine aynı mantığın uzantısı değil mi? Batı, elindeki gücü kaptırmak istemiyor. Ama Batı aynı zamanda için için tükeniyor da. Belki de tüm çabası tükenişi erteleyebilmek, olabildiğince. Toplumları yanlış üzerinde uzun süre tutabilmenin olanağı yoktur. Çünkü insanoğlu yaratılışıyla birlikte getirdiği inanma gereğini uzun süre kendinden uzak tutamaz. Tarih boyunca da hep böyle olmuştur.

Bizim uygarlığımızın yıkılışı sanat edebiyat ve kültür saldırısıyla hızlanmış, yıkılıştan sonra da aynı taarruz, baskıyla desteklenmiş, halk âdeta abluka altına alınıp Müslüman kimliğinden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Yıkım büyük oldu kuşkusuz. Ne ki, direnç çiçekleri de hep açmayı sürdürmedi mi?

1969'ların böylesi karmaşık ortamında seçimini sanat ve edebiyattan yana yapmış yeni bir solukla, yeni bir yaklaşım ve söyleyişle *Edebiyat* dergisi çıkıyordu Nuri Pakdil'in öncülüğünde.

İnsanı konu alan değişik bilim dalları vardır. Psikoloji, sosyoloji, tarih vs. Hepsi de insanın değişik yönlerini inceler. Bu bilim dallarının birbirleriyle çeliştiği noktalar da olabiliyor. Oysa edebiyat, tüm bu bilim dallarının inceleme alanlarını da içine alan, insanı bir bütün olarak tüm yönleriyle inceleyen bilim üstü

evrensel bir kurumdur. Öyleyse seçimimizi önce edebiyattan yana yapmalıyız. Edebiyatın dili evrenseldir. Öteki bilim dalları konusunda uzman bilim adamları insana bakış konusunda başka bilim dalını yanlış hatta bazen yok sayabiliyorken edebiyat insan gerçeğine ulaşmada tek bir dil kullanıyor. Bu dil de insanın bizzat kendisi. İnsanın varoluş gerçeği insanın kendisinde saklı. Bu gerçeği aramada verilen savaşım insanoğlunun yaratılışından beri Şeytan'la Peygamberler ve onları izleyenler arasında sürüp giden bir serüvendir. Bu savaşım, kıyamete kadar da sürüp gidecektir. İnsanın tek bir görevi var yeryüzünde: Yitiğini aramak. Bu yitik, insanın varoluş gerçeğidir: İnsanoğlu kendi yitiğini bulacaktır er geç. Bundan önce Peygamberler gelerek uyarılmıştır insanoğlunu. Ancak bundan sonra gelmeyecektir. Çünkü insanoğlu, yeni bir önderi gereksinmeyecek denli deneyim sahibi oldu ve din tamamlandı. İnsanoğlu deney alanına giren fizikte aklın sınırlarına ulaşmıştır artık. Bu noktadan sonra dönüp dolaşsa da geri dönecektir metafiziğe. Başka seçeneği yoktur çünkü. Bu seçeneksizlik eninde sonunda insanın özünden asla dışlayamadığı Tanrı gerçeğine ulaştıracaktır onu. İşte edebiyata yüklememiz gereken işlev, İnsanı Tanrı gerçeğine ulaştırmada önünü tıkayan yolları açmak olmalıdır. İnsanın iç evrenine bakabilme gereğini duyumsatmak ve insanı olgunluğa ulaştırma uğraşı olmalıdır. Hangi büyük edebiyatçıyı incelersek inceleyelim insanı iç ve dış evreniyle birlikte ele almaya çalıştığını görürüz. Nuri Pakdil ve arkadaşlarının edebiyata yüklediği işlev buydu ve bunu topluma benimsetmek kuşkusuz zordu. Bu uzun, ince ve dikenli bir yoldu.

Nuri Pakdil'in, yaşamıyla, tavırlarıyla ve yazdıklarıyla başat tuttuğu ideolojiyi kuşkusuz. Ancak, sanatın da edebiyatın da evrensel dilini kullanırken bizim algıladığımız bir ölçü vardı: Düşünsel yaşamımızda yüzde yüz ideolojik ama sanatsal yaşamımızda yüzde 49 ideoloji yüzde 51 sanat ağırlıklı bir tavır almamızı. Bu aynı zamanda sanatın evrensel ve yansız olması gerçeğiyle de örtüşen bir durumdu. Biz bu ölçüyü kendi içimizde irdelediğimizde şu yargıya varıyorduk: İnsanların ima ettikleriyle, çok masumane ve tümüyle kendi zihninde olup bitenlerle bile